

PREGLED SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI PRVIČ OB LITERATURI ZA ODRASLE

Igor Saksida: *Mladinska književnost*, V: *Slovenska književnost III* / Jože Pogačnik et al. Ljubljana: DZS, 2001, str. 405–468.

Tretja knjiga obsežnega literarnovednega projekta *Slovenska književnost* obravnava književnost po 2. svet. vojni. Tokrat je slovenska mladinska književnost prvič (dokaj) enakovredno postavljena ob bok literaturi za odrasle in **prvič uvrščena v znanstveno relevantno obravnavo celotne slovenske književnosti**.

Za to je treba izreči priznanje uredniškemu odboru tega projekta in prav tako piscu pregleda slovenske mladinske književnosti po 2. svet. vojni Igorju Saksidi, ki je s svojo prislovično strokovno vitalnostjo uspel izboriti obravnavi mladinske književnosti tudi primeren obseg.

Ko je leta 1967 pri založbi Slovenska Matica izšel podoben znanstveni projekt, ki je obravnaval slovensko književnost po 2. svet. vojni, *Slovenska književnost 1945–1967*, se področje mladinske književnosti (še) ni pojavilo v opciji obravnave, bilo je le registrirano: v predgovoru te znanstvene publikacije je mladinska književnost sicer omenjena kot »enakovredno, a vendarle svojstveno področje leposlovja«, toda ta korpus slovenske literature je bil takrat še izločen iz pregleda sodobne slovenske književnosti.

Tako si smemo spremembo v zasnovi podobnega literarnovednega projekta iz leta 2001 razlagati na dva načina: prvič, kot priznanje razmahu slovenske mladinske književnosti po 2. svet. vojni, in, drugič, kot verifikacijo sedanje razvitosti stroke, ki se na Slovenskem ukvarja s področjem besednega ustvarjanja za mladino; današnja stopnja razvitosti stroke je kajpak neprimerljiva s stanjem sredi šestdesetih let. Za to stanje ima nedvoumne zasluge tudi revija *Otrok in*

knjiga (1972–), ki je od svojega vznika spodbujala strokovno-znanstveni razmislek o tej veji slovenske književnosti in mu (so)omogočala, da je postopoma dosegel današnjo raven in si utrdil temeljni teoretsko-metodološki ustroj, oprt na sodobne usmeritve stroke v mednarodnem literarnovednem prostoru.

Saksida se v obravnavi slovenske mladinske književnosti po 2. svet. vojni odloča za **zgodovinsko-tipološki** pristop. Ta se zdi tudi najprimernejši iz dveh razlogov: prvič, glede na stopnjo raziskanosti literarnega gradiva iz tega časovnega obdobja, in, drugič, glede na obseg, ki je v celotnem znanstvenem projektu bil dodeljen predstavitvi mladinske književnosti po 2. svet. vojni.

Avtor te predstavitve se uvodoma upravičeno zadrži ob temeljnih teoretskih vprašanih opredelitve in poimenovanja mladinske književnosti; ta vprašanja razrešuje v povezavi s tremi členi predmetnega področja literarne vede, ki so: avtor, besedilo, naslovnik.

Sledi sistematična obravnava povojne mladinske **proze**, **poezije** in **dramatike**. Vsaka literarna zvrst je obravnavana v samostojnem poglavju, vendar tako, da Saksida lahko nazorno opozori na tri značilna stičišča vseh treh polj besedne ustvarjalnosti za mladino: 1. Tipična za čas neposredno po 2. svet. vojni je **aktivistična besedna produkcija z ideološkim nabojem**, naj gre za poezijo, prozo ali dramatiko; 2. sledi **usihanje vzgojno-pedagoškega imperativa** in hkratno **navezovanje na predvojno pesemsko, prozno in dramsko tradicijo**; 3. zmagoviti prodor **estetske inovacije**, ki ga je od preloma petdesetih v šestdeseta leta spremljala naraščajoča pestrost besednih stvaritev v oblikovnem, motivno-tematskem in slogovnem pogledu.

Pri podrobnejši členitvi prvega poglavja **Povojna slovenska mladinska poezija** stoji Saksida predvsem pred problemom, kako obravnavati pesemsko gradivo iz časovnega obdobja med povojno aktivistično pesemsko proizvodnjo in prvim valom vitalnih estetskih inovatorjev (T. Pavček, K. Kovič) v slovenski mladinski poeziji: ta »prehodni čas« do prvega izbruha inovativnih poetik v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih Saksida utemeljeno členi v tri podpoglavja: **Sodobniki slovenske moderne, Pesniki, rojeni med 1900 in 1920 ter Pesniki, rojeni po letu 1920**. V izboru ustvarjalcev in ustvarjalk, ki so predstavljeni v teh treh podpoglavjih, ne manjka nobeno pomembnejše pesniško ime. Tudi med ustvarjalci **poezije estetske inovacije**, ta sega po Saksidi od šestdesetih v devetdeseta leta, avtor razprave ni prezrl nobenega pomembnejšega imena, ki je zaznamovalo razvojni lok sodobne slovenske poezije za otroke in mladino: zarisana je generalna poetološka naravnost (**poetika modernizma**), predstavljene so najpomembnejše zbirke najvidnejših pesnikov in pesnic za mladino tega časa.

S podobno strokovno zanesljivostjo predstavi Saksida tudi povojno **slovensko mladinsko dramatiko**. Pred bralca izriše podobo povojne **gledališke, lutkovne in radijske (TV) igre** za mladino ter predstavi njihove poglavitne avtorje.

Trši oreh je pomenil prikaz povojne **slovenske mladinske proze**: to bi se zgodilo vsakemu razlagalcu, saj gre za področje besednega ustvarjanja, ki je najbolj kompleksno tako po številu besedil oz. po obsegu opusov posameznih piscev kakor tudi po raznolikosti gradiva, kar zadeva literarne vrste/žanre/oblike, skratka kategorije, ki jih je mogoče razbirati v izvorni slovenski mladinski prozi iz preteklega pol stoletja. Dodati kaže, da to področje mladinske književnosti nastavlja vsakemu razlagalcu najštevilnejše literarnovedne pasti tudi zato,

ker gre za teoretsko problematiko, ki je ne samo na Slovenskem, marveč tudi v mednarodnem strokovno-znanstvenem prostoru dandanes še odprta oz. nedorečena.

Zato smemo tudi Saksidovo tipološko preglednico avtorske mladinske proze razumeti kot predlog, ki ostaja teoretsko odprt in ki ga bodo bodoče literarnovedne raziskave dopolnjevale ali revidirale.

V svoji preglednici literarnih vrst/žanrov/oblik mladinske pripovedne proze uvaja Saksida tudi nekatera nova poimenovanja: med njimi je najopaznejša terminološka dvojica **resničnostna/neresničnostna proza**, s katero v tipološko-slogovnem smislu nadomesti dvojico **realistična/ iracionalna proza**. Ne glede na to, katera od obeh terminoloških dvojic se bo utrdila v slovenski literarni vedi, gre za dve temeljni območji mladinske pripovedne proze. Posamezne kategorije tekstov znotraj obeh polj obravnava Saksida bodisi z vrstno/oblikovnega vidika (neresničnostna oz. iracionalna proza) oz. glede na vodilno motivno-tematsko naravnost (resničnostna oz. realistična proza). V obravnavi ni spregledana avtobiografska proza za mladino, ki je v slovenski mladinski književnosti dokaj vitalna kategorija tekstov; prav tako ni prezrta trivialna plast mladinske proze: kot specifičen besedilni vzorec jo Saksida obravnava posebej in z njo sklene svojo predstavitev slovenske mladinske književnosti po 2. svet. vojni.

Saksidova razprava je pomembna referenca v avtorjevi bibliografiji, prav tako tudi v bibliografiji strokovne in znanstvene literature o sodobni slovenski mladinski književnosti. S pridom bo služila pedagogom, mladinskim knjižničarjem in študentom; raziskovalce mladinske književnosti pa bo, upajmo, izzivala k strokovnim pritrditvam ali ugovorom: oboje bo za razvoj stroke produktivno.

Marjana Kobe